

УДК 620.2

*М. Я. Гавриляк**Львівська комерційна академія***МЕТОДИЧНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ
ПРОВЕДЕННЯ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ**

Сформульовано потреби в розвитку методології та розробки процедур незалежної товарознавчої експертизи, які сприятимуть підвищенню якості та обґрунтованості прийнятих на їх основі рішень.

Експерт, експертні послуги, замовник експертизи, методи, ефективність, компетентність

Вирішення завдання щодо задоволення населення якісними і безпечними товарами обумовлює необхідність товарознавчої експертизи товарів народного споживання. Якість споживаного товару зможе фахово оцінити лише експерт-товарознавець. Методологія в будь-якій науці, у тому числі й експертній, має світоглядне значення, оскільки виступає як засіб наукового аналізу свого предмета.

Проведений аналіз дозволив визначити основну наукову проблему – потребу в розвитку методології та розробки процедур проведення незалежної товарознавчої експертизи, які сприяли б підвищенню ефективності та обґрунтованості прийнятих на їх основі рішень.

Методологічними та теоретичними засадами дослідження даної проблеми стали відомі загальні теоретичні положення і наукові дослідження в суміжних областях експертної діяльності [1]. Завдяки науковим працям з експертизи якості товарів М.А. Ніколаєвої, П.А. Красовського, Г.Б. Рудавської, Н.Я. Орлової, Є.В. Тищенко, З.В. Коробкіної, Н.В. Притульської, А. А. Дубініної та ін. і науково-практичним розробкам Торгово-промислової палати України, Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики сформовано основи товарознавчої експертизи [2]. Аналіз міжгалузевих експертиз – митної, судової, товарознавчої, санітарно-епідеміологічної, екологічної тощо – та вивчення їх правового регулювання сприятиме розробленню методології незалежної товарної експертизи і вирішенню науково-методичних проблем їх проведення. Актуальність і недостатня відпрацьованість ряду зазначених питань, необхідність практичного використання товарознавчої експертизи обумовлюють проведення досліджень у цьому напрямку.

Специфічність експертної діяльності полягає в тому, що цей процес включає як науковий, так і практичний аспекти пізнання. Експертне дослідження потребує наукової формалізації процедури пошуку правильного вирішення поставленого перед експертом завдання. Ґрунтується як на знанні загальних законів, категорій і специфічних особливостей відображення матеріального сві-

ту, так і на вузькопрофесійних знаннях обізнаної особи, які використовуються в процесі експертного дослідження [3–5].

Метою даної статті є обґрунтування методології ефективності експертного дослідження чи послуг в експертній області при проведенні товарознавчої експертизи.

Останнім часом намітилася тенденція звернення підприємців до незалежних експертів для ідентифікації й експертної оцінки зразків, представлених постачальниками на попередніх етапах укладання договорів купівлі-продажу. Потенціал незалежної експертизи для забезпечення ефективності таких операцій досить великий.

Ефективність експертизи залежить від точності та надійності отриманих результатів, тобто від застосованих методів і професійності експерта. Вибір експерта – складне завдання через неможливість урахувати всі його потрібні властивості. Найчастіше ними стають: компетентність – професійна і кваліметрична, зацікавленість експерта в результатах експертизи, відношення до справи, об'єктивність. Майже не враховуються така риса, як схильність до ризику та інші психологічні особливості.

Для оцінювання ефективності та якості роботи експерта застосовують метод самооцінки та оцінки зробленої колективом експертів. Самооцінка найчастіше суб'єктивна, для зменшення суб'єктивності можна застосувати шкалу в балах за окремими властивостями експерта (див. таблицю).

Шкала для оцінки компетентності експерта (у балах)

Складові якості експертної оцінки	Шкала інтервалів (у балах), Кц	Складові кваліфікації експертів	Шкала інтервалів (у балах), нКц
Відповідність експертних досліджень (послуг) вимогам системи або системи добровільної сертифікації	0–10	Професійна кваліфікація експертів	0–15
Відповідність систем менеджменту якості експертних досліджень (послуг) вимогам ІСО 9001:2000	0–10	Досвід роботи незалежного експерта з надання експертних послуг	0–15
Організація проведення експертних досліджень чи надання послуг	0–20	Професійна репутація незалежного експерта (незалежної експертної організації)	0–10
Наявність акредитованих дослідних лабораторій і технологічного обладнання з встановлення фізико-хімічних, мікробіологічних й інших показників товарів	0–20	-	-

$K_{ц}$ – максимальне вагове значення складової нецінового критерію якості експертних досліджень при оцінці заявки незалежного експерта (незалежної експертної організації);

$K_{нц}$ – максимальне вагове значення складової нецінового критерію кваліфікації незалежних експертів (експертних організацій) при оцінці заявки незалежних експерта (експертної організації).

$$K_{ц} + K_{нц} = 100 \text{ балів.}$$

Самооцінку експерти проводять за видами товарів і показниками якості. Наприклад, при визначенні естетичності виробів експерт оцінює себе анкетуванням. Як різновид самооцінки застосовують метод оцінки за аргументованістю й ознайомленням з продукцією, що аналізується. Оцінювання проводиться у вигляді анкети з визначенням коефіцієнта компетентності.

Проте слід виділити декілька проблем, які значно впливають на якість проведеного експертного дослідження товарознавчої експертизи чи наданих експертних послуг. Зокрема, триває досить активний процес створення відомчих експертних організацій, які за завданням свого відомства проводять роботи. При цьому порушується головний принцип незалежності – експертна організація й замовник експертизи не повинні бути організаційно і фінансово пов'язані між собою.

Можуть бути й інші ситуації, наприклад у митних органах. Для проведення експертизи та сертифікації вони створюють власні митні лабораторії. Формально замовниками експертизи в таких лабораторіях є організації – учасники зовнішньоекономічної діяльності, але звертаються вони в лабораторії з обов'язкового до виконання напрямку митних органів, які і використовують у своїй діяльності результати експертизи. Тобто, і в цьому випадку учасник зовнішньоекономічної діяльності отримує не незалежну, а внутрішньовідомчу експертизу. Причому в багатьох регіонах України митні лабораторії займають монопольне становище в області митної експертизи. Для учасників зовнішньоекономічної діяльності це досить часто обертається тривалими термінами проведення робіт, а значить “простоями” у виконанні угод або обмеженнями у використанні власних фінансових коштів. При цьому виникає поле для зловживань з боку співробітників митниці або митних лабораторій. Вирішити цю проблему можна було б, розширивши сферу застосування недержавної, незалежної експертизи для забезпечення виконання державними органами своїх функцій з контролю та управління. Найактуальнішими областями для цього, на нашу думку, є митний і валютний контроль, ліцензування зовнішньоекономічної діяльності.

Основними напрямками підвищення якості експертних досліджень і послуг при проведенні товарознавчої експертизи могли б стати:

розроблення та прийняття законодавства про основи експертної діяльності, яке визначало б області застосування експертизи, об'єкти експертизи,

права, обов'язки та відповідальність суб'єктів експертної діяльності, організацію допуску організацій до експертної діяльності, міжнародне співробітництво й багато інших питань;

проведення робіт із стандартизації експертної діяльності. Стандарти повинні конкретизувати вимоги до експертів та експертних організацій і процедури їх діяльності на основі закону;

розвиток системи акредитації експертних організацій при державних органах управління і контролю (митних органах, органах ліцензування, валютного контролю тощо). Акредитація повинна забезпечити допуск до проведення експертизи в інтересах цих органів тільки експертним організаціям, які відповідають певним вимогам щодо своєї компетентності, наявності підготовлених кадрів, методичної бази, необхідного обладнання, досвіду роботи в заявленій галузі і т.п.;

сертифікація систем якості надання послуг в експортних організаціях на основі стандартів ІСО серії 9000. Досвіду такої роботи в Україні практично немає. Ця робота певною мірою ускладнюється відсутністю державних стандартів на експертну діяльність як послугу.

При їх реалізації будь-який замовник експертизи буде впевнений, що отримає якісну послугу в експертній області.

1. Денисова А. Л. Теория и практика экспертной оценки товаров и услуг: учеб. пособие / А.Л. Денисова, Е. В. Зайцев. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2002. – 72 с. 2. Інструкція про порядок проведення товарознавчої експертизи (продукції) експертами Торгово-промислових палат України. – К., 2000. – С. 16. 3. Кунділовська Т.А. Розробка алгоритму проведення ідентифікаційної експертизи / Т. А. Кунділовська, О. В. Кобзар / Наук. вісн. ОДЕУ. – 2010. – С. 6–12. 4. Настанови щодо перевірки системи якості. Ч. 2. Кваліфікаційні вимоги до аудиторів в системі якості: ДСТУ ISO 100011-2-97 / Сертифікація в Україні. Нормативні акти та інші документи. – К.: Основа, 1998. – 473 с. 5. Райхман Э. П. Экспертные методы в оценке качества товаров // Э.П. Райхман, Г. Г. Азгальдов. – М.: Экономика, – 1994. – С. 124–127.

МЕТОДИЧЕСКИ-ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ПРОВЕДЕНИЯ ТОВАРОВЕДЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ

Сформулированы потребности в развитии методологии и разработки процедур независимой товароведческой экспертизы, способствующих повышению качества и обоснованности принимаемых на их основе решений.

METHODOLOGICAL AND ORGANIZATIONAL PRINCIPLES OF COMMODITY EXAMINATION

Formulated needs in development of methodology and elaborating of procedures of independent commodity expertise that promoted increasing of quality and validity based on them.

Стаття надійшла 08.10.2012

УДК 339.57

*У.М. Ніконенко**Українська академія друкарства***ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ЦІН
СИРОВИННИХ РЕСУРСІВ**

Проведено аналіз динаміки цін сировинних ресурсів та висвітлено фактори, що суттєво впливають на їх формування.

Сировинні ресурси, світовий ринок нафти, запаси нафти, сорти нафти, країни-члени ОПЕК

Для сучасного світу важливим є вирішення невідкладних проблем, зокрема демографічної, продовольчої та енергетичної. Остання найбільш гостра з урахуванням того факту, що переважна кількість країн світу потребує з кожним роком усе більше енергоносіїв, зокрема нафти. Світова торгівля нафтою за масштабами економічної і політичної значимості – один із найважливіших елементів сучасних світогосподарських зв'язків. Найближчими десятиліттями з великою ймовірністю відбудуться подальше посилення міжнародної інтеграції та порівняно висока динаміка розвитку економік з низьким і середнім рівнем доходів населення. З огляду на це на світовому рівні логічно очікувати збільшення споживання сировинних ресурсів.

Обсяги видобутку нафти, механізми встановлення цін на неї, правила функціонування торгівлі даними ресурсами, склад учасників і позиції їхніх бірж залишаються інформацією закритою і недоступною для багатьох учасників міжнародних відносин. Існують також проблеми у встановленні балансу попиту і пропозиції й позабіржових цін. Об'єднання світових нафтових компаній, з одного боку, і картельні угоди між країнами Близького і Середнього Сходу, з другого, продовжують здійснювати контроль ринку нафти, що спричиняє його неефективність, відсутність прозорості і наявність лобіювання певних економічних і політичних інтересів, впливають і приводять до високої мінливості цін та обсягів нафти і нафтопродуктів [5, с.231].

Проблеми розвитку світового ринку сировинних ресурсів та дослідження волатильності цін на нафту знаходять своє відображення в численних публікаціях вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема, Н. Байкова, Г. Безмельніциної, Р. Гринкевича [1], О. Брагінського [2], А. Рукавіциної, І. Іваненка [4], Д. Кокуріна, Г. Мелкумова [6], Н. Сімонія [7], М. Мусси [12] та багатьох інших, а також в оглядах світових організацій – ЮНКТАД (UNCTAD), ОПЕК (OPEC), ВР, МЕА (IEA). Незважаючи на важливість наукових розробок, існує потреба в узагальненні теоретичних положень і практичних висновків щодо факторів впливу на формування цін сировинних ресурсів, що й робить обрану тему дослідження актуальною.